

DOROMB

Közköltészeti tanulmányok 6.

Szerkesztő
CSÖRSZ RUMEN ISTVÁN

reciti
Budapest • 2018

Készült a *Nyugat-magyarországi irodalom 1770–1820 Lendület Kutatócsoport*
keretében
az MTA BTK Irodalomtudományi Intézetében

A borítón a *Helikoni kedvtöltés* (1819) belső címképe

Könyvünk a Creative Commons
Nevezd meg! – Ne add el! – Így add tovább! 2.5 Magyarország Licenc
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/hu/>)
feltételei szerint szabadon másolható, idézhető, sokszorosítható.
A köteteink honlapunkról letölthetők. Éljen jogaival!

ISSN 2063-8175

Kiadja a *reciti*, az MTA BTK Irodalomtudományi Intézetének
recenziós portálja • www.reciti.hu
Borítóterv, tördelés, korrektúra: Szilágyi N. Zsuzsa
Nyomda és kötetészet: Kódex Könyvgyártó Kft.

ANDREW C. ROUSE

„Figyelj! Hallani már az ágyúdörejt”

Húsz év egy „új dallam” életében

1683-ban az oszmán seregek vereséget szenvedtek Bécs alatt, ami véget vetett azon utolsó komoly törekvésüknek is, hogy birodalmukat nyugat felé kiterjesszék és megtörjék a Habsburg-dinasztia hatalmát. Eleinte pedig jó okuk volt bízni abban, hogy tervüket siker koronázza, lévén, hogy a nyugati hatalmakat nem a stabil összetartás jellemezte. Ezúttal azonban a Szent Liga – ez a pán-európai erő, amelyben királyságokat, fejedelemségeket és kitagadott kalandorokat egyaránt találunk – mégis összefogott a bajban, s az évszázados oszmán fenyegetésnek lényegében vége szakadt, vagy a vég legalábbis már megkezdődött.

Az angolok érdeklődéssel követték az eseményeket. Kereskedőik busás hasznot hozó kapcsolatot ápoltak a Portával azt követően, hogy London polgármestere Erzsébet uralkodásának utolsó évében finanszírozta ama kicsiny flottát. Mivel pillanatnyilag nem folytattak európai szárazföldi hadviselést, s a század előrehaladtával egyre inkább protestánssá vált az ország (még ha nem is egységesen), fontos volt számukra az Oszmán Birodalom és az európai katolikus hatalmak közti mindennemű katonai cselekmény kimenetele. Nabil Matar kifejti, hogy

a muszlim világban Saleetől egészen Isztambulig haszonnal kecsegtető munkához jutottak az angolok és a többi brit, ami emelte társadalmi állásukat. A berekkel és törökökkel kereskedelmet folytatók, valamint a katonák és tengerészek számára a muszlimok jelentették a munkaadót, a partnert, és esetenként a cinkost. Nem volt még egy olyan nem keresztény domínium, amely ennyi britet vonzott volna letelepedésre és munkavégzésre, mint a mórok Észak-Afrikája és a „török” Mediterráneum.¹

* A szerző a Pécsi Tudományegyetem docense. A tanulmány eredetileg angol nyelvű előadás-ként szerepelt a *Traditional Tunes and Popular Airs: History and Transmission* című konferencia programjában 2017. október 6–7. között az English Folk Dance and Song Society szervezésében Londonban, a Cecil Sharp House-ban. A szerző köszönetét fejezi ki Horváth Józsefnek a fordításért.

1 Nabil MATAR, *Turks, Moors and Englishmen in the Age of Discovery* (New York: Columbia UP, 1999), 71.

Nem meglepő tehát, hogy a bécsi ütközet évében London utcáin megjelenik egy ballada, amely ezt az eseményt meséli el. *A Carrouse to the Emperor, the Royal Pole, and the Much-Wrong'd Duke of Lorraine*² egy extravagáns darab a fegyvermezhetetlen Thomas D'Urfey tollából:

A CARROUSE
TO THE
Emperor, the Royal Pole,
And the much-wrong'd DUKE of LORRAIN.
To a new Tune, at the PLAY-HOUSE.

H Ark! I hear the Cannons rore,
Ecchoing from the German shore,
And the joyful news comes o[,]re,
that the Turks are all confounded;
Lorraine comes, they run, they run,
Charge with the Horse through the grand Half-Moon,
And give quarter unto none,
since Starenberg is wounded.

Close your Ranks, and each brave soul,
Fill a lusty flowing Bowl,
A grand carrouse to the Royal Pole,
the Empires brave defender;
Let no man leave his post by stelth,
Plunder the barbarous Visiers wealth,
We'l drink a Helmet full, the health
of second Alexander.

Fill the Helmet once again,
To the Emperors happy reign,
And the much-wrong'd Duke Lorraine,
but when they've beat the Turks home,
Not a Soul the field would leave,
Till they do again retrieve,

2 Thomas D'URFEY, *A Carrouse to the Emperor, the Royal Pole, and the Much-Wrong'd Duke of Lorraine* (London: P. Brooksby, é. n.). ESTC R227004 (English Short Title Catalogue Citation Number). Mivel az egyes fennmaradt forrásokot más-más EBBA azonosító számmal jelölik, ezek helyett jelen tanulmányban az ESTC katalógus jelzeteit használom. Amennyiben a nyomdász vagy a szerző ismert, a megszokott módon utalok rájuk, ám, mivel a datálás mindenképpen vitatható – épp ez a jelen tanulmány egyik témája –, ezeket nem tekintem a kiadás dátumának.

What the Monsieur does detrieve;
and fix him in his Dukedom,

Then will be the Scheme of War,
When such drinking Crowns prepare,
Those that love the Monsieurs fear,
their courage will be shrinking,
Loyal hearts inspir'd with hock,
Who can form a better Rock,
The French will never stand the shock,
for all their Clarret drinking.

Mahomet was a sencless Dog,
A Coffe-drinking drousie rogue,
The use of the Grape so much in vogue,
to deny to those adore him:
Had he allow'd the Fruits of the Vine,
And gave them leave to carrouse in Wine
They had freely past the Rhine,
and conquer'd all before them.

Coffee Rallys no retreat,
Wine can only do the feat,
Had their force been twice as great,
and all of Janazaries;
Tho' he drank the Danube dry,
And all their profit could supply,
By his interest from the Sky,
b[r]isk Langoon ne'r miscarry'd.

Infidels are now o'recome,
The Most Christian Turk at home,
Watch'd the fate of Christendom,
but all his hopes are hollow,
Since the Poles have led the dance,
If Englands Monarch will advance,
And if he'l send a Fiest to Fra---
he's a Whigg that will not follow.

FINIS.³

3 Az átírás forrása: <https://ebba.english.ucsb.edu/ballad/20864/xml>

A CARROUSE

TO THE
Emperor, the Royal Pole,

And the much-wrong'd DUKE of LORRAIN,

To a new Tune, at the PLAY-HOUSE.

Hark! I hear the Cannons roar,
Echoing from the German shore,
And the joyful news comes o'er,
That the Turks are all confounded;
Lorraine comes, they run, they run,
Charge with the Horse through the grand Half-Moon,
And give quarter unto none,
Since Starenberg is wounded.

Close your Ranks, and each have soul,
Still a lusty shouting 'Bout,
A grand carrouse to the Royal Pole,
The Empires brave defender;
Let no man leave his post by stealth,
Shunder the barbarous Vipers wealth,
O'er'think a helmet full, the plenty
Of second Alexander.

Fill the Helmet once again,
So the Emperor happy reign,
And the much-wrong'd Duke Lorraine,
But when they've beat the Turks home,
That a Soul the field would leave,
Till they do again retrieve,
What the Monsieur does retrieve,
And sit him in his Dukedom,
Then will be the Scheme of War,
When such drinking Cousins prepare,
Those that love the Monsieurs fear,
Their courage will be sinking,
Loyal hearts inspir'd with shock,
Who can form a better Rock,
The French will never stand the shock,
For all their Claret drinking,
Mahomet was a fenceless Dog,
A Coffee-drinking double rogue,
The use of the Cape so much in vogue,
To deny to those adore him;
Had he allow'd the Fruits of the Wine,
And gave them leave to carrouse in Wine,
They had treaty past the Rhine,
And conquer'd all before them.
Coffee Balls no retreat,
Wine can only do the feat,
Had their force been twice as great,
And all of Janazaries;
Who'd he drunk the Danube dry,
And all their profit could supply,
By his interst from the Ship,
To tak Lagoon ne'r miscarry'd.
Infidels are now o'come,
The good Christian Turk at home,
Watch'd the fate of Christendom,
But all his hopes are hollow,
Since the Pole have led the dance,
And his monarchs monarch will advance,
And if he'll send a Fleet to France,
He's a Whig that will not f.ignis.

Printed for D. Broomby in Pye-Corner.

Azt állítja, hogy ha az iszlám vallás nem tiltaná el a török katonákat a kávénál erősebb italok fogyasztásától, az oszmán seregek tovább nyomulhattak volna, egészen a Rajna vonaláig vagy még azon is túl. Ez idő tájt kezdtek érezni a hagyományos italmérések azt a fenyegetést, amit az újmódi kávézók elterjedése jelentett. A ballada közepén megjelenő téma, ami az ivási szokásokat a vallás és etnikum vonatkozásában mutatja be, így nagyon is aktuális ebben a korban – igazán D'Urfey tollára való, aki a továbbiakban a francia borokat is kifigurázza: a vöröset (nem a testeset, amelyet ma élvezünk, hanem a könnyebb, rozészerű nedűt) és a ma már nem termelt fehér *lagoon* bort (amely egy 1727-es „English Katchup” receptben jelenik meg):

Öntsünk hozzá [...] a legjobb fehérbor-ecetből; majd tegyünk hozzá tíz-tizenkét gerezd *eschalot* hagymát [...], aztán egy negyed pintnyit a legjobb *lagoon* borból; forraljuk pár percig és adjunk még hozzá egy tucát vagy tizennégy szardellát [...].⁴

Nem minden balladához társult új dallam, inkább már meglévőket javasoltak megfelelő „hordozó” gyanánt az egyes balladákhöz, s nem is volt mind-

4 E. S[MITH], *The Compleat Housewife; or, Gentlewoman's Companion* (London: J. Pemberton, 1727), 70–71. Vö. Andrey F. SMITH, *Pure Ketchup: A History of America's National Condiment, with recipes* (Columbia: University of South Carolina Press, 1996), 160.

egyik fülbemászó. Csupán a hadi esemény fontossága miatt valószínűsíthető tehát, hogy ehhez a balladához új dallamra volt szükség, amelyet Christopher Fishburn⁵ komponált. Akkor nem kapott ugyan elnevezést, ám négy évre rá, amikor egy másik verses röplap (*broadside*) dicsőíti az oszmán hadak megtizedelését Dél-Magyarországon – óvatos történelmi becslések szerint is tízezres török veszteség állt szemben mintegy hatszáz kereszténnyel⁶ –, ugyanez a dallam jelenik meg, immár megnevezve, a korábbi ballada első sorával: „Hark! I Hear the Cannons Rore”.

Vitathatatlan, hogy a dallam egyre népszerűbbé vált, és számos alkalommal felhasználták, valószínűleg a színpadon is. D’Urfey ekkorra ismert színházi szerző volt, aki kezdeti sikertelenségét lerázva népszerű művekkel jelentkezett. Az EBBA (English Broadside Ballad Archive) és a Bodleian Könyvtár internetes *Bodleian Broadside Ballads* (BBB) nevű, valamint a *Roud Broadside Index* szolgáltatása révén 35 különböző balladát azonosítottam ezzel a dallammal, melyek közül néhányat többször is közzétettek egyes nyomdászok, így összességében 56 változat ismeretes. Vannak ezenkívül olyanok, amelyekre a kulcsszavas keresés nem hoz találatot: a szöveg nem tartalmazza a *cannon roar* kifejezést, illetve a dallam megnevezés hiányában⁷ csak feltételezhető. Egy kivételtől eltekintve valamennyi dallam, amely megtalálható a BBB-ben, és az összes, mely szerepel a ROUD-ban, az EBBA-ban is megtalálható. Egy kivétellel mindegyiket Londonban nyomtatták, ami arra utal, hogy a dallam ott született és vált népszerűvé. Csupán egy esetben szerepel kottával, a *Dialogue between Bowman the TORY AND PRANCE the Runagado*⁸ című balladát közlő nyomaton, melyet a Cranhorn-streeten lakó J. Dean adott ki 1684-ban Newport-House-ban, Leicester-Fieldben. Figyelemre méltó, hogy e kiadvány nem nevezi meg a dallamot, s hogy épp a *Carrouse*-t követő évben jelent meg.

Londoni nyomdák, amelyek a *Hark the Thundering Cannons Roar* dallamával együtt közöltek balladákat

Printed for J. Blare at the Looking-glass on London-bridge

Printed for P. Brooksby in Pye-Corner

Printed for Phillip Brooksby at the/ Golden Ball in Pye-corner.

LONDON, Printed by G.C. for J. Cox, at the Blue-Ball in / Thames-street.

5 Claude M. SIMPSON, *The British broadside ballad and its music* (New Brunswick, NJ: Rutgers, 1966), 287.

6 *The Christians New Victory over the Turks*, ESTC R232972. Erre a balladára a későbbiekben még visszatérek.

7 SIMPSON szerint „több mint három tucat balladát énekeltek erre a dallamra”. I. h.

8 ESTC Cit. No. R171767

Printed by N. Thompson at the Entrance into Old Spring-garden near Charing-Cross, 1685.

Printed for I. Deacon, at the Angel in Guilt-spur-street without Newgate.

Printed for J. Deacon at the Sign of the Angel / in Guiltspur-street.

Printed for I. Back, at the Black Boy on the / middle of London-Bridge.

[? Printed for C. Dennisson] [?]

Printed for C. Dennisson, at the Stationers-Arms within Aldgate

Printed for J. Dean, in Cranborn-street, near Newport-House, in Leicester-Fields: 1684.

LONDON, Printed for James Dean, Bookseller, between the / Royal Grove, and the Helmet in Drury-Lane. 1685.

LONDON; Printed for James Dean, Bookseller at the Queens-Head; between the Royal Grove, / and Helmet in Drury-Lane; Removed from Cranborn-street in Leicester Fields, 1685.

LONDON: Printed for Nicholas Woolfe, at the Leopard in Newgate-street. 1685.

London, Printed for J. Hizzey, 1685.

LONDON, Printed for Jer. Wilkins, in White-Fryars near Fleet-street, 1689.

LONDON, Printed and Sold by John/ Wallis, in White-Friars.

Printed for VV. Thackeray in Duck-lane.

Printed for R. Hayhurst in Little-Britain.

London, Printed for G. I.

Printed for P. Brooksby, J. Deacon, J. Blare,/ and J. Back.

Engedtéssék meg egy kitéró a három internetes forrásról. Az EBBA a legtelje-sebb mind közül: a másik két forrásnál messze több tételt tartalmaz. A BBB-ben egy olyanétel van, amely nem szerepel az EBBA-ban. Azt is tudni kell, hogy az EBBA-ban szereplő tételek felkutatásában elengedhetetlen az invenció, mivel a kulcsszavas keresés minden esetben az adottétel helyesírását követi, míg a BBB-ben egységesítik a dal helyesírását, ezáltal a dal valamennyi megjelenése gyorsan elérhető. A ROUD természetesen minden balladát a Roud-azonosítóval jelöl, de ez nem minden dalra igaz. Továbbá: a Roud-keresés a másik két forrásra jellemző kronológiai és műfaji korlátozásokon túl is felszínre hoz találatokat, valamint olyan példákat is, amelyek dallambeli hovatarozása nem egyértelmű annak ellenére, hogy meglehetősen hasonlóak, s előfeltételként vehetjük az eredeti dallam ismeretét egy későbbi dallam értékeléséhez. Példa erre az 1735-ből származó *Collection of Above One Hundred and Fifty Choice Songs & Ballads*, melyben az egyikétel címe: *Hark the Thund'ring Cannons*, kezdősora: *Hark the thund'ring cannons roar* (Roud V35094), illetve: *On the foot of yonders mountain where the cannons do roar* (Roud 549), melyet William Owens *Texas Folk Songs* (1952) című gyűjteményének második kiadásában találhatunk meg. Simpson megállapítja: annak ellenére, hogy Fishburn dallamának kezdeti „divatja még

egy évtizedig sem tartott, a *Dancing Master*ben való folyamatos jelenléte és számos ballada operában való felhasználása több mint egy fél évszázadon át életben tartotta”.⁹

Mielőtt a további részletekkel folytatnánk, meg kell jegyezni, hogy az egyes balladák datálása kapcsán problémák merülnek fel. Nem lehet nem észrevenni azt az általánosan jellemző, túlzottan óvatos eljárást, melynek során, amikor csak lehet, egy adott nyomda működésének ideje határozza meg a balladák datálását akkor is, ha a szövegek vizsgálata ennél sokkal pontosabb képet adna. A vizsgált dallamhoz kötődő számtalan ballada történelmi vonatkozású: valós történelmi eseményekre utalnak vagy éppenséggel azokról szólnak. Ilyen értelemben tévesnek kell tartanunk, ha olyan kiadási évet jelölnek meg, amely történelmileg lehetetlen, lévén, hogy az megelőzi a kérdéses eseményt.

Annak ellenére, hogy a hamis datálásra, kivált a tárgyi leletek esetében sok időt fordítottak, egyértelmű, hogy több energiát és figyelmet kell szentelnünk a szövegből kinyerhető bizonyítékokra alapozott pontos datálásnak. Mivel a jelen vizsgálódás egyik célja a *Hark! I Hear the Cannons Roar* dallam közszájon forgása tartamának megállapítása, a datálás anomáliáira ki kell térnünk.

EBBA No., Dátum	Rövid cím	Dallam (nótajelzés)	Megjegyzés
21227 (1664–1703)	The True Lovers Conquest	<i>Tune of, Hark! the thundring Cannons rore</i>	A korai dátum helyénvalósága kétségbe vonható – túl nagy az intervallum a dallam megjelenése előtt, és annál is hosszabb, mielőtt címmel utalnak rá.
31202, 35815, 33045 (1672–1696?)	A CARROUSE to the Emperor	<i>TO a new Tune, at the PLAY- HOUSE.</i>	Több nyomat is létezik, de a ballada nem lehet 1683 előtti, amikor az eseményre sor került (bécsi csata, 1683. szept. 12.). Nem kizárt természetesen, hogy nem minden nyomat egyidős a csatával, de tekintve az egylapos nyomatok mulékony jellegét, igen valószínűtlen, hogy legalább az egyik nem azonnal a hír Angliába érkezése után jelent volna meg.
34929 (1673–1688)	On the Most High and Mighty Monarch/ King JAMES the II	To the Tune of, Hark! the Thundring Canons Roar.	II. Jakobot 1685-ban koronázták királlyá!

9 SIMPSON, *The British broadside ballad...*, 289.

EBBA No., Dátum	Rövid cím	Dallam (nótajelzés)	Megjegyzés
34844 (1676–1686)	Monmouth's Downfal	To the Tune of, Hark, I hear the Cannons Roar.	A Monmouth-lázadás 1685. június-júliusban történt, mikor Monmouth-t hazaárulás vádjával a vérpadra küldték. Fontos a dallam megnevezésében történt változás!
34917 (1679–1685?)	A Song upon the / RANDIZVOUS / ON / Hounsley- Heath	To the Tune, Hark, Hark The Thundring Cannons Roar, &c.	A teljes cím így folytatódik: <i>With a Paralel of the Destruction of our English Turks in the West, and the / Mahomitans in Hungary: How the Christian Army, Composd of Forty / Thousand Men, took New-Hassel, relieved Grand, Defeated the Turks / Army of Sixty Thousand Men in two days time.</i> Az áldozatok számát figyelembe véve, a párhuzam csaknem bizonyosan más, mint a bécsi csata (90 000 szemben a 140 000-rel), hanem sokkal inkább a szársomlyói csata 1687 szeptemberében (40 000 + 20 000 szemben a 60 000-rel), ahol 10 000 török esett el 600-1000 kereszténnyel szemben. A datálás ez esetben problémát vet fel, mivel túl korai az esemény szempontjából a végső dátum.

Egy további datálás megmutatja, miképp jelenhet meg hamis információ, ha mellőzzük a történelmi tényeket. Már maga az a cím, hogy *The Kingdoms Joy for the proclaiming of King William in Hungaria near the Drave* (Bod 23621) árulkodik arról, hogy nem szólhat az Buda visszavívásáról (1686. szeptember 2.), hiszen a Dráva 200 kilométerre folyik a fővárostól. Itt a több néven is ismert II. mohácsi csatáról,¹⁰ vagyis a Szársomlyó-hegyi csatáról van szó. Megállapíthatjuk tehát, hogy ezt a verset semmiképp sem írhatta James Shirley, amint azt a Bodleian Library állítja (és ezt veszi át Roud is, az automatikus importálás folytán). Sokkal valószínűbb, hogy a szerző John Shirley, akinek neve az 1685-ben megjelent *True account of the enterprise of the confederate princes against the Turks and Hungarian rebels* című, a londoni Duck Lane illetőségű William Thackeray által nyomtatott munkához köthető.¹¹ Bár Thackeray egyike volt azon londoni

10 Az első viszont 1526-ban köztudottan a magyarok által vezetett keresztény csapatok súlyos vereségével végződött.

11 Köszönet David Atkinsonnak azért, hogy erre felhívta a figyelmemet.

nyomdászoknak, akik a vizsgált dallamot egylapos nyomaton közzétették, ám ezt a balladát mégsem ő adta ki, hanem tőle pár mérfölddel odébb Brooksby nyomdája, amely a Pye-Cornerben, a Sohóban működött. Az *English Short Title Catalogue* szerint sem lehetett a ballada szerzője James Shirly, s azt is megjegyzi, hogy a Donald Wing által megadott dátum egy évvel korábbi Buda felszabadításának événél, ám nem ismeri fel, hogy a ballada valójában a Szársomlyó-hegy csatáját meséli, amint azt korábban említettem.

Talán nem egészen meglepő mindez. Eljutottak ugyan hírek és részletek Angliába a csatáról, annak pontos helyszínéről azonban nem, így azt vélheték, hogy a dicső győzelemre Budánál került sor. A törökök akkortájt amúgy is egy sor vereséget szenvedtek el. A Szent Liga nemzetközi hadseregét többnyelvű katonák tették ki, olyanok, akiknek valószínűleg sejtelmük sem volt, éppen hol állomásoznak – mint ahogy a XX. századi amerikai katonák sem tudták, hol keressék Koreát a térképen. Ráadásul, mivel a csatát nem magyar tiszt vezette, azt egészen pár évvel ezelőttig homály fedte – mikor is az immár sajnos néhai Molnár Tamás, Villány egyik bortermelője egyedülként úgy gondolta, hogy az nem járja, hogy se egy tér, se egy utca vagy emlékmű nem tiszteleg az esemény előtt. Kampányt indított az ügy érdekében, borait olyan keresztény generálisok nevével fémjelezte, mint Savoyai Jenő, Miksa Emmanuel, a bajor választófejedelem és Enea Silvio Piccolomini, az itáliai nemes. Nem sokkal korai halála előtt került sor az első, a csata helyszíne kérdését vizsgáló tudományos konferenciára. Sajnálatos, hogy akkor még nem ismertem a balladát: elénekeltem volna neki.

Amennyiben tehát a szövegekben fellelhető bizonyítékokat vesszük alapul, egy sor olyan dátumot találunk a dallammal kapcsolatban, melyek megbízhatóbban tanúskodnak népszerűségéről. Emellett az is látható, hogy a címben szereplő szavak kombinációja korábban jelenik meg, és így elképzelhető, hogy – miképp a következő évszázadban megalkotott nemzeti himnusz szövegrészleténél – voltak előzményei az egyre népszerűbbé váló verssornak.

A távoli ellenséggel szemben felállított ágyúk félelmetes robaja időről időre megihlette a korabeli népeket. Az 1665-ből származó, *INSTRUCTIONS to a PAINTER / FOR THE / Drawing of a Picture of the state and posture / OF THE / English Forces at Sea, / Under the Command of his Royal Highness in the Conclusion / of the year 1664*¹² című, Edmund Waller által írt kétsoros vers, mely egylapos nyomaton terjedt, így szól:

Europe and Africa from either shoar
Spectators are, and hear our cannon roar

A dallam első felhasználása 1683-ra tehető, a *Carrouse...* balladában, ahol a cím a dal kezdősora: *HArk I hear the Cannons roar*. Ha hihetünk a nyomaton szereplő információnak, a dallam új keletű, és a „színjátszó házból” ered – ami az ismétlésnek kedvező terep. A következő évben, 1684-ben egy másik balladanyomaton találkozunk a dallammal, noha cím nélkül („Bowman the Tory”¹³), nyers kotta változatban. Ugyanebben az évben a dallam a *Whig-Intelligencer* című alkotás nótajelzéseként szerepel: „To the Tune of, Hark! the thund’ring Cannons roar, &c”.¹⁴ 1685-ban a II. Jakab¹⁵ megkoronozását elbeszélő ballada dallamaként jelenik meg, itt az 1689-es dátum rendelődik az *ENGLANDS Triumph, / OR, / The Kingdoms Joy for the proclaiming of King William, and His Royal Consort, Queen Mary, in / the Throne of ENGLAND, on the 13th. of this instant February. 1688*¹⁶ témát feldolgozó ballada mellé. Az 1680-as években számos további ballada kottáján szerepel mint ajánlott dallam.

A melódia elterjedtségének és ismertségének további bizonyítéka, hogy igen rövid idő leforgása alatt nagy változásokon megy át. 1683 és 1701 között – amikor az utolsó EBBA-adat szerint a távoli Edinburgh-ban közzéteszik: *Captain Gordon’s Welcome Home*¹⁷ –, a következő változatokra van adatunk, melyek közül néhány jelentősen lerövidült:

Tune of, Hark! the thundring Cannons rore
 To the Tune of Hark the Thundering Canons Rore
 Hark the Thundering Cannons Roar
To the Tune of, The Cannons Roar
To the Tune, Hark, Hark The Thundring Cannons Roar, etc.
 Hark, Hark The Thundring Cannons Roar, etc.
To the Tune of, Hark, I hear the Cannons Roar.
To the Tune, hark, hark, I hear the Cannons rore
To the Tune of the Thundring Cannons roar.
To the Tune of, The Cannons Rore.
Tune of, Cannons rore.
 To the tune of, Hark how the thundring cannons roar
To the Tune of, Hark the Thuddering Cannons Roar, etc
To the Tune of, Thundering Cannons roar.
Tune of the Thundring Canons Rore.

13 ESTC Cit. No. R171767.

14 ESTC Cit. No. R2854.

15 LONDONS LOYALTY: / OR, A New SONG on the / Royal Coronation. ESTC Cit. No. R188472

16 A tanulmány írásakor ez nem rendelkezett ESTC azonosítóval, bár létezik egy nagyon hasonló című, ám eltérő szövegű és dallamú korábbi ballada a Pepys-gyűjteményben.

17 ESTC Cit. No. T186710.

To the Tune of, Hark how the thundering Canons roar, etc.
To the Tune of cannons roar.

A balladák címében és dallamában bekövetkező fokozatos változásokat és e két jelenség együtthatását máshol is jeleztem.¹⁸ Számunkra itt az a lényegesebb, hogy milyen rövid idő kellett csak ahhoz, hogy a dallamot megnevezzék, majd utána többször is átnevezzék.

A dallam további különlegessége az a tény (és emiatt támadt fel iránta az érdeklődésem), hogy a harmincöt különböző, erre a dallamra épülő ballada közül négy valamilyen utalást tartalmaz közép-európai eseményekre, ezen belül a török befolyás gyengülésére. A török hadak Bécs és Szársomlyó alatt elszenvedett vereségét elbeszélő balladákon kívül az egyik párhuzamot von a Hounslow Heath mellett felhangzó katonai kürtszó és az utóbbi csata között. Egy másik alkotás, mely a Monmouth grófság vesztét meséli el, utalást tesz annak a Thököly Imrének a híveire, akit IV. Mehmet szultán 1683-ban Felső-Magyarország királyának ismert el, s aki Bécsnél csatlakozott az oszmán sereghez, azokkal együtt végezve be sorsát.¹⁹ Elmondható, hogy a brit sajtó eléggé *au fait* volt a közép-európai politikát illetően ahhoz, hogy megalkossa a *Thököly név melléknévi változatát a Tecklite* formában, lásd a *Monmouth's Downfal* című balladát.²⁰ Továbbá a Monmouth-t támogató skótokat keresztezi a presbiterekkel és törökökkel, akik már-már ördögiek:

Rampant Zeal's forever tamed,
The Tecklite Reformation shamm'd,
The Presbyter-Turk, and Devil damn'd...

Az EBBA-ban végzett gyors kulcsszavas keresés csupán féltucat különböző olyan balladát talál, mely a *Hungary* vagy *Hungaria* szavakat tartalmazza. Ez ugyan nem tekinthető önmagában alapos kutatásnak, annyit azonban jelez talán, hogy a szóban forgó dallam összefonódhatott egyes közép-európai eseményeket, különösképpen katonai híreket megéneklő balladákkal, bár ezen a ponton nem lehet teljes bizonyossággal kijelenteni, hogy ez volt a helyzet. Az is elképzelhető ugyanis, hogy maguk az események estek időben egybe azzal a

18 *A Burial of Sir John Moore at Corunna* c. tanulmányomban kifejtettek szerint egy századot ölelnek át. Lásd Andrew C. ROUSE, „The Burial of Sir John Moore After Corunna” – From History To Literature To Folksong, Or; Across The Seas From Scotland, To Spain, To Ireland, To England... To Hungary, To Spain...”, in *Critical Essays in Honour of Mária Kurdi*, eds. Zsuzsa CSIKAI és Andrew C. ROUSE, 107–132 (Martonfa: SPECHEL Egyesület, 2017).

19 László KONTLER, *A History of Hungary* (Budapest: Atlantisz Publishing House, 2009), 190–192.

20 ESTC Cit. No. R35052.

hozzávetőlegesen húsz éves periódussal, amikor a dallam a legszélesebb népszerűségnek örvendett.

A melódia természetesen 1701 után sem merült feledésbe. D'Urfey felhasználta a *Pills to Purge Melancholy* című, először az 1690-es években megjelent munkájában, majd ezt követően még vagy két évtizeden át újranyomták, s bekerült egy 1735-ös énekgyűjteménybe is. Végezetül, igazán meglepő volt fellelni a dallamot egy új-zélandi internetes viccgyűjtemény kitüntetett helyén.²¹ Mivel a csattanó nem igazán illik egy tudományos közleménybe, az olvasóra bízom, hogy követi-e a linket.

21 <http://www.getfrank.co.nz/funny-jokes/hark-i-hear-the-cannons-roar>